

Beschermjassen in de praktijk

Beschermjassen in de praktijk

Professionals en families leren samen

Kitlyn Tjin A Djie

Irene Zwaan

© 2019, Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Dit boek is mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van de gemeente Heerhugowaard en het Hendrik Pierson Fonds.

www.heerhugowaard.nl

www.fiomhendrikpiersonfonds.nl

NUR 752, 753, Mo805

ISBN folioboek 978 90 232 5643 4

ISBN ebook 978 90 232 5644 1

Grafische verzorging en epub: LINE UP boek en media bv, Groningen

Omslagontwerp: Elbert Niezen

Uitgave: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen

Druk: Drukkerij Van Gorcum, Raalte

Inhoud

Voorwoord door John Does, wethouder te Heerhugowaard IX

Voorwoord door Resy Broekhoven, voorzitter van het Hendrik Pierson Fonds X

Inleiding XI

- 1 Kitlyns verhaal** 1
 - Wie heeft de macht? 1
 - Families 3
 - Diversiteit 5
 - De theorie van Nagy 6
 - Professionals en cliënten samen aan tafel 7
 - Beschermjassenhuis 8
 - Tot slot 9

- 2 Wat is Beschermjassen? Het model in vogelvlucht** 10
 - Pom 11
 - Families 11
 - Levensfaseovergangen 14
 - Beschermjassen 15
 - Interculturele competenties 17
 - Instrumenten 17
 - Tot slot 18

- 3 Wat is het Beschermjassenhuis?** 19
 - Het Beschermjassenhuis 19
 - Enveloppent 21
 - De eerste keer in Heerhugowaard 22
 - De regels van het huis 23
 - De fundamenten van het huis 25
 - Tot slot 28

- 4 Heerhugowaard als bakermat** 29
Van wie heb je je glimlach? 29
Heerhugowaard, een uit de klauwen gegroeid dorp 30
Transitie jeugdzorg 31
Beschermjassen naar Heerhugowaard 33
Weerstand en draagvlak in tijden van verandering 34
Resultaten 36
Ruimte voor diversiteit 38
Tot slot 38
- 5 Samen leren** 39
Families en hulpverleners inbedden 39
Leergemeenschap 41
De attitude van hulpverleners 43
Families zijn leidend 46
Tot slot 48
- 6 De hulpverlener helpen om families te helpen** 49
Een ander discours 49
De leervraag van de hulpverlener 50
Wie heeft het gezag? 52
Uit de wind 53
Ondersteunend 54
Tot slot 56
- 7 De rol van de facilitator** 57
Fingerspitzengefühl 57
Schuldenlast 58
Belangrijke aspecten 60
Kilometers maken 64
Tot slot 65
- 8 Een veilige ruimte scheppen** 66
De transitionele ruimte 66
Gemengd huwelijk 67
'Analyse' 70
Rituelen 71
Tot slot 74
- 9 Tekenen en verhalen vertellen** 75
Verhalen vertellen 75
Instrumenten 77
Inbedden door te tekenen 81
Tot slot 82

- 10 Patronen in generaties herkennen** 83
Intergenerationele overdracht 83
Veertien 84
Overdracht in minimaal drie generaties 87
Lola 88
Familiebanden na scheiding 89
De relatie tussen de achtergrond van de professional en de cliënt 90
Tot slot 91
- 11 Gelaagd verlies** 92
Tharukshan Selvam 92
Stapelng van faseovergangen en gelaagdheid in verlieservaringen 94
Blijven hangen in de liminele fase 95
Inspirerende methoden in de geestelijke gezondheidszorg 98
Tot slot 101
- 12 Pijnlijke geschiedenissen uitwisselen in drie generaties** 102
Het zwijgen van de familie Hond 102
Betrekken van kinderen 104
Mama's verdriet 106
Tell me a story 107
Tot slot 108
- 13 Resonanties** 109
Kritiek 109
'From some place deep in you' 110
Erfelijke ziekte 112
Innerlijk gesprek 113
Associaties inbrengen 114
Zelfonthulling 115
Tot slot 116
- 14 Perspectieven toevoegen** 117
Verkokerd perspectief 117
Ruimte voor diversiteit 119
Achter op de fiets 120
Tot slot 123

15	Zwarte, witte, mannen- en vrouweninbreng	124
	Belang van vaders	124
	'Witte onschuld'	126
	Doxa	127
	De meerwaarde van verschillen	128
	Neem je zoon bij de hand	129
	Tot slot	131
16	De plaats van het Beschermjassenhuis in het landschap van hulpverlening	132
	Catastrofe	132
	Koloniseren van gezinnen	134
	Er is geen probleem	135
	Op zoek naar eigen kracht en wijsheid	136
	Existentiële inbedding	139
	Terug naar de 'gewonigheid'	140
	Samen bloeien	141
	Woord van dank	142
	Over de auteurs	144
	Literatuur	145

Voorwoord

door John Does, wethouder te Heerhugowaard

Elk kind heeft recht op een toekomst. We hebben de neiging om dit vanzelfsprekend te vinden maar de waarheid is weerbarstig. Ruim een op de tien kinderen redt het niet alleen en heeft hulp nodig. Vrijwel alle wetenschappers en hulpverleners zijn het erover eens dat de omgeving van een kind een cruciale rol speelt in haar of zijn ontwikkeling. Weten uit welk nest je komt, wie je ouders zijn, je opa en oma, broers en zusjes, ooms en tantes, helpt bij het vinden van je eigen identiteit. Waarom je bent wie je bent en doet wat je doet.

In het voorjaar van 2018 kwam ik in contact met Kitlyn Tjin A Djie en haar aanpak Beschermjassen. Ik besepte al snel dat het Beschermjassenhuis in Heerhugowaard uniek is. In het Beschermjassenhuis wordt onder leiding van Kitlyn de methode ‘enveloppement’ van de Franse psychotherapeute Marie Rose Moro toegepast. De intensieve bijeenkomsten, waarbij een aantal professionals de cliënten – vaak ouders met kinderen – omhullen en inbedden in hun cultuur en familie, blijken buitengewoon effectief. De verandering die zich voordoet is fenomenaal, er gebeuren wondertjes. Gezinnen die al tijden vastzitten krijgen weer perspectief en komen tot leven. Bij zeer complexe casuïstiek wordt er vaak in één bijeenkomst al zoveel meer bereikt dan in veel maanden ervoor. Bovendien worden niet alleen de gezinnen geholpen; ook de hulpverlener die vastloopt en geen uitweg meer ziet krijgt een beschermjas om zich heen. Het mooiste is dat veel gezinnen daadwerkelijk resultaat halen door Beschermjassen. Dat hiermee veel kosten kunnen worden bespaard zal door veel gemeenten als erg welkom worden gezien; win-win dus!

Ik ben er trots op dat Heerhugowaard de voortrekkersrol van deze werkwijze op zich neemt. Om het succes van het project te kunnen vasthouden en uitdragen is het proces van hulpverleners gedurende een jaar gemonitord en beschreven in dit boek. Wat gebeurt er precies in Heerhugowaard? Hoe wordt er samengewerkt? Wat zijn de succesfactoren? Welke effecten heeft het op cliënten en hulpverleners? Wat is de winst voor cliënten, instellingen en gemeente?

Dit boek bezegelt een belangrijke plek voor Beschermjassen in de missie en visie van ons Sociaalplein. Met als belangrijkste doel het bieden van perspectief, omdat elk mens het waard is!

John Does
Wethouder jeugd

Voorwoord

door Resy Broekhoven, voorzitter van het Hendrik Pierson Fonds

Het Hendrik Pierson Fonds is blij dat het aan de beschrijving van de methodiek van het Beschermjassenhuis heeft kunnen bijdragen. Juist omdat het resultaat van deze werkwijze is dat ouders, en bovengemiddeld vaak alleenstaande ouders, beter ingebed raken in hun familie. Obstakels in de familiegeschiedenis worden besproken en de kracht van families gaat weer stromen. Dat alles leidt ertoe dat de alleenstaande ouders beter ondersteund hun opvoedingstaken kunnen vervullen. En dat is precies datgene waar het HPF voor staat!

Het Hendrik Pierson Fonds is er voor alleenstaande ouders en hun kinderen die een steuntje in de rug nodig hebben. Die steun bestaat uit individuele giften of een kleine vakantie. Daarnaast wil het HPF bijdragen aan de emancipatie van alleenstaande ouders. Dit gebeurt in de vorm van het geheel of grotendeels subsidiëren van projecten.

We hopen van harte dat dit boek eraan zal bijdragen dat het Beschermjassenhuis ook op andere plekken in Nederland navolging zal vinden.

Resy Broekhoven

Voorzitter Hendrik Pierson Fonds

Inleiding

Voor je ligt een boek over het Beschermjassenhuis; een concrete toepassing van het Beschermjassenmodel dat we voor het eerst beschreven in boekvorm in 2007.

We zitten als samenleving in een voortdurende trein waarin alles draait om het ego, individualisme, alles in je eentje moeten doen en moeten uitblinken en excelleren. We hebben te maken met uitsluiting van alles wat afwijkt van de – irreële – norm. Racisme en discriminatie spelen op en populisme en polarisering zijn aan de orde van de dag. We zoeken ons geluk in de ultieme zelfontplooiing en wie zich niet weet staande te houden in deze ratrace valt al gauw om met een depressie, angststoornis of een burn-out. Kinderen die niet meekomen krijgen stempels als ADHD, PDD-NOS, LVB en wat al niet meer. Gezinnen die het niet redden worden geproblematiseerd en belanden in de hulpverlening.

Ook professionals in het sociale domein voelen de druk van het moeten presteren, moeten leveren en er alleen voor te staan. In onze trainingen met honderden professionals zien we steeds dezelfde basisbehoeften als aandacht, compassie, liefde, mogen werken vanuit je hart. Er is een verlangen naar bezinning, erkenning, gezien worden, samenwerking en solidariteit. Jezelf mogen zijn en ontspannen je werk kunnen doen zonder druk en competitie. Gewoon, omdat je graag mensen helpt.

Met het Beschermjassenhuis proberen we een antwoord te bieden op de instrumentele onpersoonlijke benadering die gangbaar is in hulpverleningsland. Hulpverleners en families worden samen hartelijk en warm ontvangen, en de leervraag van de hulpverlener rondom de casus staat centraal. Aandacht, inbedding en liefde voor zowel de hulpverlener als de familie zijn de belangrijkste ingrediënten van de methode. En het werkt! Zo zul je zien in dit boek.

We zijn enorm dankbaar dat er zoveel voorwaarden bij elkaar kwamen waardoor we heel precies kunnen laten zien hoe en waarom het werkt. Het begon met de gemeente Heerhugowaard, waar alle medewerkers werden getraind in Beschermjassen, en waar het Beschermjassenhuis spontaan ontstond onder leiding van Kitlyn Tjin A Djie, de grondlegger van deze methode en medeauteur van dit boek. Er werden zulke positieve resultaten geboekt met de families die naar het huis kwamen dat de gemeente besloot om twaalf professionals op te leiden als facilitator van het huis. Er werd een traject ontwikkeld waarbij gedurende een jaar maandelijks 's ochtends twee families werden ontvangen samen met hun hulpverlener die vastliep met de casus. 's Middags werd er lesgegeven door Kitlyn samen met een van de cotrainers: antropoloog Dirck van Bekkum,

begeleidingskundige Albert Meijerink en adviseur gezondheid Juan Walter. Pedagoog en promovenda Spark van Beurden nam als onderzoeker deel aan het traject, deed verslag van de trainingsdagen en sessies met de families en reflecteerde met haar onderzoekersoog voortdurend op alles wat zich voordeed. Daarnaast werden alle inbrengende hulpverleners, de cotrainers en enkele families geïnterviewd over hun inzichten en ervaringen. We denken dat we op basis van al deze informatie een grondige en toegankelijke beschrijving hebben kunnen geven van de werkzame factoren van het Beschermjassenhuis in de praktijk.

Omdat je in *Beschermjassen* altijd begint met je eigen verhaal vertelt hoofdstuk 1 het verhaal van Kitlyn Tjin A Djie. Hoofdstuk 2 geeft in vogelvlucht het model *Beschermjassen* voor wie het nog niet kent. Hoofdstuk 3 schetst de contouren van het *Beschermjassenhuis* en hoofdstuk 4 beschrijft de context van het traject in Heerhugowaard. De daaropvolgende hoofdstukken behandelen elk een ander thema van het huis, dat steeds geïllustreerd wordt met een of meerdere casussen. Hoofdstuk 16 tot slot beschrijft de plek van het *Beschermjassenhuis* in het landschap van hulpverlening.

Veel van de casuïstiek in dit boek is afkomstig uit het project in Heerhugowaard. Als er geen toestemming was voor publicatie, is het geanonimiseerd.

Kitlyns verhaal

Beschermjassen begint altijd met het verhaal. Het verhaal van jou als hulpverlener, het verhaal van je cliënt, het verhaal van de docent...

Dit boek gaat over het Beschermjassenhuis; een methode voor hulpverlening in het sociale domein, gebouwd op de fundamenteën van het model Beschermjassen. Het Beschermjassenhuis is een veilige plek waar hulpverleners en families samenkomen en samen leren wat nodig is om de familie verder te helpen. Kitlyn Tjin A Djie is grondlegger van Beschermjassen en bedenker van het Beschermjassenhuis. We beginnen met het vertellen van haar verhaal; het verhaal waaruit het Beschermjassenhuis ontsproten is.

Kitlyn werd geboren in Paramaribo in 1953 als vierde van zes dochters. Haar vader had een Chinese vader en een Vietnamese moeder. Haar moeders vader was Portugees-Duits en haar moeders moeder had een creoolse vader en een indiaanse moeder. Op haar zestiende vertrok Kitlyn naar Amsterdam om de hbs af te maken en verder te studeren. De verhalen uit haar jeugd in Suriname en haar leven als migrant in Nederland laten zien op welke wijsheid en ervaringen het Beschermjassenhuis gestoeld is.

Wie heeft de macht?

Kitlyn: “Het begon allemaal in mijn familie. Als kind leerde ik dat het van de context afhing wat er speelde en wat de regels waren. In mijn vaders familie waren de mannen de baas en in mijn moeders familie waren het de vrouwen. Ook waren de verschillen in

gewoonten en rituelen groot. De Chinese mannen van vaders kant hielden van gokken. Als ze speelden rond de tafel ging ik achter mijn oom staan en als hij won schoof hij mij het kleingeld toe. Zij kwamen zelden bij ons thuis. Met Pasen en Kerstmis gingen we altijd naar hen toe, ze waren katholiek. Mijn grootvader die rijk was zat dan op een stoel en wij kleinkinderen trokken een voor een aan hem voorbij. In zijn linkerborstzakje had hij een hele stapel flonkerende knisperende nieuwe biljetten die hij uitdeelde.

Mijn oma van moeders kant had totaal andere rituelen dan mijn grootvader. Zij had weinig geld en woonde in een klein huis. Ze kwam vaak bij ons thuis om te helpen. Gastvrijheid en samen eten was in beide families belangrijk.

Mijn moeder vond het belangrijk om gasten welkom te heten met bloemen; ze had haar hele tuin vol met orchideeën. Elke ochtend stond ze om zes uur op om de bloemen te verzorgen en te koken voor mijn vader en voor gasten. Ze was altijd in de weer met bloemen, eten en gasten. Ook vond ze het belangrijk te zorgen voor de dienstmeisjes. We hadden er een stuk of acht. Onlangs ontmoette ik de zoon van een van hen. Het ontroerde me dat hij vertelde dat mijn moeder hem vroeger altijd benaderde als een van haar eigen kinderen. Ze vond het belangrijk dat er geen verschil was tussen kinderen. En tegelijkertijd hechtte ze veel waarde aan status. Als je je op straat even verkeerd gedroeg kreeg je de wind van voren; wat zouden de burens wel niet denken?

Mijn moeder bracht voedselpakketten rond voor de kerk en ik vond het leuk om haar te helpen. Op een dag kwamen we bij een huis en daar hoorden we gehuil uit de grond komen. Mijn moeder handelde zeer kordaat: voordat de bewoners er erg in hadden, had ze het luik opengemaakt. Daar vonden we een kind van mijn leeftijd dat het daglicht nog nooit had gezien. Ze had meerdere lichamelijke handicaps: blind, doofstom, er was iets met haar ledematen, maar verstandelijk had ze geen beperkingen. Die ouders schaamden zich. Mijn moeder trok een misvormd meisje uit de grond, heeft haar meegenomen en naar de Zusters van de liefde gebracht. Die hadden een tehuis voor kinderen met een beperking. Dat was het moment dat ik dacht: Dat wil ik ook! Ik nam de autoriteit die mijn moeder uitstraalde waar. Dat was wat ik ook wilde: Mijn autoriteit gebruiken om bij onrecht kinderen in betere situaties te brengen.

Jaren later ging ik mijn moeder bevragen over die twee kanten die ze liet zien. Enerzijds kon ze dingen zeggen als: 'Die creolen hier doen altijd zo onderdanig naar de witte mensen!' En anderzijds brandde ze de echtgenotes van mijn vaders Nederlandse collega's bij de Billiton plat: 'In Nederland zitten jullie achter de kassa bij de Hema en hier lopen jullie een beetje dik te doen.' Ze vertelde me dat het kwam omdat zij altijd mee mocht met haar vader naar zijn familie. Dat waren witte mensen en mijn moeder was relatief licht. Maar haar moeder mocht niet mee en haar zusje ook niet want die waren te donker. Zwart-wit en uitsluiting was dus een belangrijk thema in de familie van mijn moeder.

Bij het overlijden van mijn moeder in november 2012 was ik geroerd door een brief die we ontvingen van Pater Gijsberts uit Suriname. Hij schetste de gedrevenheid van mijn moeder in de donkere dagen van Suriname als volgt: 'Samen met vele parochianen hebben we ons daar doorheen geworsteld en als het enigszins kon, protest aangetekend tegen het optreden van het militaire gezag. En als er al eens gedemonstreerd werd liep Friede Tjin A Djie voorop! Ik zal mij haar blijven herinneren als een dappere vrouw, die stond voor recht en gerechtigheid.'